

Kvinnor, konflikter och konsten att rättfärdiga krig

En studie om just war-teorin utifrån ett feministiskt
perspektiv

Lovisa Klason
Kajsa Lindqvist

Abstract

I den här uppsatsen har vi fördjupat oss i rättfärdigande av krig i allmänhet och rättfärdigandet av kriget i Afghanistan 2001 i synnerhet. Med hjälp av en fallstudie har vi analyserat hur ett feministiskt perspektiv kan utmana just war-teorins kriterier för rättfärdigande av krig på ett teoretiskt- och ett empiriskt plan. I fallstudien såg vi hur USA efter terrorattackerna 2001 använde sig av kvinnornas situation i Afghanistan för att rättfärdiga kriget. Vi fann detta problematiskt då kriget i Afghanistan var av en annan karaktär än de mer traditionella mellanstatliga krigen och då USA menade attackera en terrorgrupp och inte staten Afghanistan. Vi kunde se att just war-teorin utifrån ett feministiskt synsätt kräver en uppdatering, dels på grund av brist på individuellt perspektiv och dels på grund av den utveckling krig generellt har haft på senare år.

Nyckelord: Feminism, Just war-teorin, Kriget i Afghanistan, Terrorism, USA

Antal ord: 9246

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemformulering	1
1.2	Uppsatsens disposition	2
1.3	Avgränsningar	2
1.4	Bakgrund.....	3
1.4.1	Nya krig och terrorism	3
1.4.2	Kriget i Afghanistan	4
2	Teori.....	6
2.1	Feminism	6
2.1.1	Manlig hegemoni.....	6
2.2	Feminism inom internationella relationer.....	7
2.2.1	Marginalisering.....	7
2.2.2	Den feministiska synen på krig och säkerhetsbegreppet	8
2.2.3	Stereotypiseringar	9
2.3	Just war-teorin.....	9
2.3.1	Jus ad Bellum	10
2.3.2	Jus in Bello	11
2.3.3	Jus post Bellum.....	11
3	Metod	12
3.1	Val av metod.....	12
3.2	Problematisering kring metodval	12
3.3	Kvalitativ studie	13
3.4	Fallstudie.....	13
3.4.1	Problematisering kring fallstudier	14
3.4.2	Motivering av fall	15
3.5	Material.....	16
4	Analys.....	17
4.1	Teoretisk analys	17
4.1.1	Just war-teorin och feminism	17
4.1.2	Civilas immunitet och militärt aktörskap.....	18
4.1.3	Stereotypiseringar och marginaliserade grupper	18

4.2	Empirisk analys	19
4.2.1	What We're Fighting For: A Letter from America	19
4.2.2	President George W. Bushs tal den 20 september 2001	21
5	Slutsats	22
6	Referenser	24

1 Inledning

Så länge människan har talat om krig, har de gjort det i termer av vad som är rätt och vad som är fel. Våldshandlingar har gått hand i hand med moraliska frågor. Mitt i allt detta finns det ett gammalt talesätt – allt är tillåtet i krig och kärlek. Enligt det talesättet finns det inga moraliska aspekter att beakta. Men, är det verkligen så? Michael Walzer, en av de främsta just war-teoretikerna i vår tid, skriver att så inte är fallet. Människans språk för att beskriva krig och kärlek är fullt av moraliska aspekter och moraliska bedömningar finns i nästan allt en människa gör (Walzer, 1977, s. 3). Således kan vi här dra en första slutsats: allt är inte tillåtet i krig och kärlek. Frågan som följer blir därmed: När är det egentligen rättfärdigt att kriga?

I en tid då krig utkämpas med nya medel, nya syften och nya aktörer är det svårt att avgöra om det verkligen finns ett konsensus i den frågan. Just war-teorin är en teoribildning som behandlar denna fråga och som har ett antal normativa och nerskrivna principer som samtliga krigsförande aktörer förhåller sig till. Frågan bedöms däremot olika utifrån olika politiska, religiösa eller teoretiska synsätt och människors engagemang i frågan syns inte minst i flertalet demonstrationer som åtföljt många krigsbeslut på senare tid (Young, 2009, s. 9). Vikten av att kunna motivera militära operationer har alltså inte minskat utan istället kan vi se hur makthavare använder sig av en utstuderad retorik där nya syften framhålls. Huruvida dessa syften idag används för att rättfärdiga krigshandlingar och vad som kan utmana de traditionella tankarna kring vad som egentligen utgör ett rättfärdigt krig – är utgångspunkten för vår uppsats.

1.1 Syfte och problemformulering

Vår uppsats behandlar den normativa just war-teorin i ett syfte att se hur ett feministiskt perspektiv kan komma att påverka och förändra möjligheterna att rättfärdiga krig utifrån de kriterier som just war-teorin definierar. Vårt utgångsläge i den här uppsatsen är att just war-teorin är relevant för dagens krigsförande stater och att alla stater inför en konflikt måste förhålla sig till de regler och kriterier som just war-teorin tillfört. Vi har dock valt att problematisera och undersöka bristerna i denna teori, främst genom att se till det feministiska perspektivet och på vilket sätt feminismen fokuserar på vissa aspekter som just war-teorin helt bortser ifrån. Vår uppsats syftar därmed till att åstadkomma ett ifrågasättande av just war-teorin och att se hur dess möjligheter att rättfärdiga militära verksamheter påverkas av tillförandet av ett feministiskt synsätt.

Uppsatsämnet blir mer konkret då vi även valt att se till ett empiriskt exempel på hur Bush-administrationen i inledningsfasen av kriget i Afghanistan använde kvinnornas situation som ett skäl för att rättfärdiga de militära operationerna. Detta fall ger även tydliga exempel på skillnader hos just war-teoretikers och feministers syn på möjligheterna att rättfärdiga krig och militärt våld.

Vår problemformulering blir således:

- *Hur kan ett feministiskt perspektiv förändra och utveckla teorierna kring rättfärdigandet av kriget mot terrorismen?*
- *Hur använde USA sig av kvinnornas situation för att rättfärdiga kriget i Afghanistan?*

1.2 Uppsatsens disposition

Inledningsvis kommer vi att presentera en grundläggande bakgrund av dagens nya krig och konflikter, däribland kriget mot terrorismen, samt bakgrundsfakta till vårt valda fall kriget i Afghanistan. I uppsatsens teoridel kommer vi att inleda med de olika feministiska aspekter som är av vikt för vårt arbete, för att sedan fortsätta med just war-teorin, ur både ett historiskt och teoretiserande perspektiv. Teoridelen kommer att följas upp av vår analys, som är indelad i två delar. Först kommer vi att analysera vår teoretiska fråga och sedan kommer vi att analysera vår empiriska fråga. Den empiriska frågan besvarar vi med hjälp av material som vi presenterar under materialavsnittet. Avslutningsvis kommer vi att diskutera vårt analysresultat och på så sätt kunna besvara våra frågor.

1.3 Avgränsningar

Vi skall i vår uppsats utifrån en teoretisk och en empirisk frågeställning undersöka hur just war-teorin rättfärdigar krig och vilka kriterier den belyser för att avgöra huruvida ett krig är rättfärdigat eller inte. Vi ska därtill se hur just war-teorin påverkas av att tillföra ett feministiskt synsätt. Bedömningen huruvida en sådan förändring behövs eller vad som bör ändras görs således utifrån ett feministiskt perspektiv. Vi har inte lagt något eget värderande i detta resonemang, även om vi är medvetna om att vårt val att ifrågasätta just war-teorin utifrån ett annat teoretiskt perspektiv i sig kan ses som ett värderande.

För att kunna besvara våra frågeställningar har vi använt oss av en fallstudiemetod. Vårt fall är kriget i Afghanistan, som vi ser som en konsekvens av Bush-administrationens krig mot terrorismen. Med kriget mot terrorismen

menar vi mer specifikt hur militärstaten USA under George W. Bush ledning definierade terrorattackerna den elfte september 2001 som krigshandlingar, i syfte att rättfärdiga ett militärt svar på dessa handlingar (Höglund, 2004, s.37). Vi har dock valt att inte fördjupa oss i kriget mot terrorismen, utan att främst behandla problematiken kring detta begrepp översiktligt och i samband med kriget i Afghanistan. När vi i vår uppsats skriver om USA, menar vi USA som en militärt enad stat och när vi skriver om Bush-administrationen, syftar vi till USA:s styrande makt under den gällande perioden.

Exemplet Afghanistan anser vi vara intressant med tanke på att Bush-administrationen valde att lyfta fram kvinnornas situation i landet som ytterligare en anledning att starta ett militärt krig. Dock är kvinnornas situation i Afghanistan innan och efter detta år inte relevant för vår frågeställning, och av utrymmesskäl kan vi omöjligt titta närmre på detta. Det som däremot är relevant, är hur USA ansåg att kvinnornas situation var så pass dålig att den utgjorde skäl för att rättfärdiga kriget.

1.4 Bakgrund

Vi kommer i följande kapitel presentera en kort bakgrund till kriget i Afghanistan, samt en mer generell bakgrund om hur dagens konflikter ser ut. Vi kommer även att belysa hur just war-teorin används i diskussioner kring den typen av konflikter. Bakgrunden till kriget mot terrorismen kommer även att kortfattat presenteras, samt en del av den problematik som omger begreppet.

1.4.1 Nya krig och terrorism

Trots mängden krig som utkämpats genom historien saknas det än idag konsensus om vad som avgör huruvida ett krig kan betraktas som rättfärdigt eller inte. Just war-teorin har till stor del legat till grund för många av de normer, lagar och avtal som i vår tid har stor betydelse, trots att synen på krig skiljer sig mellan olika delar av världen. I de länder som ofta refereras till som västvärlden talas det om att synen på krig blivit en paradoxal sådan, där krig oftast ses som något som bör försöka undvikas, medan acceptansen och mängden så kallade humanitära interventioner ökat (Aggestam, 2004, s.10-11). Diskussionen gällande just war-teorins relevans förs även i samband med det som benämns som de ”nya krigen” eller ”dagens krig” (Lindholm Schulz, 2004, s. 95). Just war-teorin utformades och vann som störst legitimitet i en tid då nationalstaten var som starkast och då krig i huvudsak utkämpades mellan två eller flera stater och då statens intressen stod i centrum (Höglund, 2004, s. 31). Från den tid då staten betraktades som den enda legitima våldsutövaren har FN:s säkerhetsråd på senare år vuxit fram som en allt starkare legitim auktoritet. I FN-stadgan fastslås det att statligt våld skall

undvikas men att en stat har rätt att försvara sig då den blivit attackerad samt att den har rätt att erbjuda militärt stöd till en annan stat som utsatts för aggression. Syftet med dessa stadgar är dels att undvika att stater utövar så kallat preventivt självförsvar, och dels att begränsa våldsutövningar då det upprättas en tydlig skillnad mellan den som initierar våldet och de som svarar (Höglund, 2004, s.32).

Benämningen ”nya krig” syftar främst till de typer av konflikter som utspelar sig mellan olika aktörer inom en och samma stat och som skiljer sig från de tidigare dominerande mellanstatliga krigen. Aktörerna är ofta kulturellt olikartade grupper med varierade socioekonomiska bakgrunder (Lindholm Schulz, 2004, s.15) Dessa konflikter betraktas oftast som identitetsbaserade där målsättningen för de stridande parterna inte utgörs av nationella intressen utan istället varierar utifrån gruppens intressen. Även utförandet skiljer sig mot traditionella krig. Det har blivit allt vanligare att krigen utkämpas inne i länderna istället för vid frontlinjerna och som fienden betraktas hela befolkningen på den motsatta sidan, inte endast den stridande militären (Aggestam, 2004, s.13). Gränsen mellan vad som anses som civilt respektive militärt har därmed försvagats i dagens konflikter. Många av de aktörer som deltar i den nya krigsföringen skulle enligt tidigare distinktioner betraktas som civila, detta på grund av att de inte är en del av den statliga militären. Att betrakta alla förutom de som ingår i militära styrkor som civila skapar dock problem. Svårigheten att avgöra vilka som idag kan betraktas som civila har lett till att de civilas immunitet inte skyddas på samma sätt som tidigare, vilket är en grundförutsättning i just war-teorin (Höglund, 2004, s. 39).

En av vår tids stora politiska diskussioner handlar om hur stater ska hantera den icke-statliga våldsutövningen som dessa aktörer ägnar sig åt och det faktum att de krigslagar som begränsar staters agerande i militära konflikter inte kan appliceras på dessa former av illegalt våld (Höglund, 2004, s. 25). Ibland benämns de ”nya krigen” även som inomstatliga men detta är delvis en missledande benämning. Samtidigt som konflikten till störst del utkämpas inom en stats gränser är de transnationella länkarna påtagliga. Aktörerna har ofta starka kopplingar till transnationella företag, globala kriminella organisationer och andra internationella icke-statliga aktörer (Aggestam, 2004, s.13).

1.4.2 Kriget i Afghanistan

Den elfte september 2001 drabbades USA, och resten av världen, av en av de värsta terrorattackerna i vår historia. Samma kväll höll USA:s president George W. Bush ett tal, där han försäkrade världen att han och hans medarbetare till varje pris skulle ta fast terroristerna (September 11 news, a). Det islamistiska terrornätverket al-Qaida utsågs omedelbart till de ansvariga bakom attacken och Afghanistan bedömdes vara det land där gruppen hade sin bas och sina träningsläger (Höglund, 2010, s. 35, 37). Bush-administrationens omedelbara agerande efter terroristattackerna ledde till att de den 19 oktober samma år inledde

det första steget i kriget mot terrorismen, närmare bestämt de militära operationerna i Afghanistan (Höglund, 2010, s. 48).

Att starta ett krig mot terrorism är per definition svårt eller rent utav omöjligt att genomföra. Krig syftar till konflikter mellan stater, inte gentemot kriminella organisationer eller nätverk. Ahmed Rashid skriver i sin bok *Vägen mot kaos* att terrorismen som begrepp inte kan delta i en konflikt utan att begreppet myntades som ett retoriskt knep för att vinna stöd till kriget baserat på folks rädsla (Rashid, 2008, s. 44). Svårigheten att applicera rådande krigslagar och normer på denna nya typ av krig ledde främst till en diskussion om kriget kunde betraktas som rättfärdigat eller inte. Enligt FN-stadgarna som nämnts ovan har stater rätt att försvara sig medan bestraffning inte är tillåtet. Diskussionen om preventivt självförsvar blossade upp efter attacken mot World Trade Center då kritiker menar att USA i linje med en utvidgning av begreppet självförsvarsrätt kan bestraffa stater som de på olika grunder anser stödja terroristverksamhet. De internationella normerna angående användandet av militärt våld riskerar således att försvagas och kontroverser kan uppstå gällande huruvida en stat angriper en annan stat eller endast agerar i självförsvar inför en kommande attack (Aggestam, 2004, s. 16-17).

För att rättfärdiga de militära aktionerna förändrades diskursen från att handla om USA:s rätt att försvara sig och skydda den internationella säkerheten till att fokusera på den individuella säkerheten för människorna i Afghanistan. Diskussionen övergick till att handla om kvinnornas situation i landet under talibanernas styre. I George W. Bushs tal till kongressen i slutet av september användes kvinnornas situation som en del av krigsretoriken och hans fru, Laura Bush, engagerade sig för att frammana ett internationellt fördömande av talibanregimens förtryck av de afghanska kvinnorna (Höglund, 2010, s. 97). Kvinnornas situation under talibanregimens styre hade länge varit svår. Höglund skriver att istället för att tala för dessa kvinnor och försvara deras rättigheter som gång på gång kränks och åsidosatts blev de av politiskt intresse först när de gick att använda inom krigsdebatten (Höglund, 2010, s. 99).

2 Teori

I följande stycke kommer vi att presentera de teorier vi valt att använda oss av, närmare bestämt feministisk teori och just war-teorin. Vi kommer att belysa de båda teoriernas bredd samt skilda värdegrunder. Vi presenterar även de båda teoriernas aktualitet ur ett historiskt perspektiv.

2.1 Feminism

Det feministiska fältet är lika brett som det är djupt. Det finns flera olika grenar, många inriktningar och skilda perspektiv (Sjoberg, 2006, s. 38). I denna uppsats tar vi upp de feministiska och genusvetenskapliga teorier som kan sammankopplas med internationella relationer i allmänhet, och feminism inom internationella relationer i synnerhet. De feministiska grundtankarna handlar främst om ett ifrågasättande av de ekonomiska och sociala ojämlikheterna mellan män och kvinnor. Laura Sjoberg beskriver feminismen som studiet av genus och relationen mellan det manliga och det kvinnliga med mål att upphäva den socialt konstruerade under- och överordning som idag finns mellan de olika könen (Sjoberg, 2006, s. 32-33). Förklaringarna till varför hierarkin uppstått och vad som gör att den består skiljer sig dock inom olika feministiska grenar (Tickner, 2001, s. 11-13). När en forskare tillför ett feministiskt synsätt i sitt arbete, kan det ofta ge bilden av att föra in ett kvinnoperspektiv i kontexten, men det tillför mer än så. Genus är vårt socialt konstruerade kön, de egenskaper och delar av oss som skapar, och återskapar, oss (Hirdman, 2001, s. 115). Till vårt genus räknas egenskaper såsom sexualitet, klass, etnicitet och kön. Det centrala temat i genusvetenskaplig och feministisk forskning är makt i allmänhet och maktstrukturer i synnerhet. Sociala normer och olika maktstrukturer upprätthålls och tar form på många olika sätt (Hirdman, 2001, s.122). Här kommer vi att presentera några exempel på detta, som vi sedan kommer att använda oss av i analysen.

2.1.1 Manlig hegemoni

Ett annat sätt att förklara den manliga normens dominans är att hänvisa till den manliga hegemonin. Raewyn Connell, en australiensisk sociolog och mansforskare, lånar Antonio Gramscis begrepp hegemoni för att förklara hur och

varför män är högst i hierarkin (Connell, 1995, s. 101). Hegemoni i den här kontexten berättar för oss vilka ideal som är de föredragna eller, enkelt sagt, vilken grupp människor som har de höga maktpositionerna i samhället. De föredragna normerna är inom den manliga kontexten föränderliga, men gentemot kvinnor är de alltid överordnade. Detta innebär således att den manliga överordningen marginaliserar inte bara kvinnor, utan även normbrytande män. Connell menar även att genus är dikotomiskt, det vill säga att genus skapas i relation till varandra (kvinnligt – manligt) och är ömsesidigt uteslutande jämfört med varandra. Vi blir alla uppmuntrade på daglig basis att följa vårt köns föredragna beteende och i förlängningen, dess föredragna livsval (Connell, 1995, s. 39-40). Efter elfte september 2001 höll president Bush flertalet tal som uppmuntrade landets militära styrkor att göra sig redo. Anna Höglund skriver att president Bush i dessa tal starkt refererade till traditionella bilder av maskuliniteter, och främst mannen som militär. Detta gjorde troligtvis att många unga män skrev in sig i militären för att sedan kunna gå i krig mot Afghanistan (Höglund, 2010, s. 102).

2.2 Feminism inom internationella relationer

Från att ha fokuserat främst på relationer mellan stater är dagens studier av internationella relationer mer inriktade på förhållanden mellan ett flertal politiska aktörer, såsom internationella organisationer, icke-statliga organisationer och transnationella företag. Det tidigare fokuset på staters relationer till varandra bidrog till att kvinnor och deras situation osynliggjordes inom studiet av internationella relationer. Ann J. Tickner menar att det skifte som skett lett till ett bredare fokus inom ramen för internationell politik samt att det feministiska synsättet med sin bredd och variation ökat i intresse (Tickner, 2001, s. 2). Till skillnad från flera traditionella teorier inom internationella relationer fokuserar det feministiska perspektivet på ojämlikheter mellan olika länder, befolkningar och individer. Analyserna utgår inte ifrån stormakterna inom det internationella systemet, utan ifrån en individnivå och de sociala miljöernas möjlighet att både underlätta och försvåra förändringar av ojämlika förhållanden (Tickner, 2001, s. 4).

2.2.1 Marginalisering

Inom feminismen talas det även om marginalisering. Marginalisering i den här kontexten syftar till att vissa grupper och individer inom den internationella politiken åsidosätts och att deras möjlighet att påverka politiskt starkt begränsas (Höglund, 2010, s. 62). Feminister påpekar att kvinnor utgör en marginaliserad grupp och har därför intresserat sig för att förklara vad som orsakar den sociala

ordningen och att lyfta fram marginaliserade grupper inom den internationella politiken. Oftast talas det om feminism ur en solidarisk ståndpunkt som belyser problem sett utifrån marginaliserade gruppers intressen (Sjoberg, 2006, s. 40). Tickner skriver om Cynthia Enloe som påpekar att det främst är dagens maktstrukturer inom världspolitiken och gränsdragningen mellan det privata och det offentliga som har gjort att kvinnor samt andra marginaliserade grupper fått mycket litet att säga till om (Tickner, 2001, s. 28-29). De marginaliserade gruppernas intressen och rättigheter, bland annat kvinnors, anses ofta tillhöra den privata sfären och blir således ingen politisk fråga. Sjoberg belyser vikten av att inkludera mer än endast staters militära och diplomatiska kapacitet i maktförhållanden och på så sätt förkasta uppdelningen mellan det privata och offentliga (Sjoberg, 2006, s. 40-41). Tickner påpekar att det funnits en brist på genusrelaterade perspektiv inom teorierna om internationell politik och att feminismen främst bidragit till att åskådliggöra genusediskussionens relevans inom studiet av internationella relationer (Tickner, 2001, s. 28-29).

2.2.2 Den feministiska synen på krig och säkerhetsbegreppet

Då vi har valt att undersöka rättfärdigande av krig och specifikt kriget mot terrorismen är det viktigt att även belysa de feministiska tankarna om krig. Feminismen fokuserar till skillnad från andra teorier inom internationell politik främst på vad som sker under ett krig och vad orsakar att krig utbryter och avslutas (Tickner, 2001, s. 4). Det feministiska perspektivet lägger även vikt vid de emotionella upplevelserna av krig genom att både se till lidandet och upplevelserna hos den egna befolkningen samt till upplevelserna hos motståndarna. Sjoberg skriver att feminismen har utvecklat själva begreppet krig från att syfta till endast en statlig handling som inte tar hänsyn till individer till att ta krigets inverkan på människors liv och den individuella säkerheten i beaktande (Sjoberg, 2006, s. 50-51).

En debatt som pågått en längre tid handlar om säkerhetsbegreppet samt om den kritik som riktats gentemot realisternas statscentrerade syn och snäva definition av detta begrepp (Tickner, 2001, s. 43). Den feministiska definitionen av säkerhet kännetecknas av ett flerdimensionellt och brett synsätt som tar den individuella säkerheten som utgångspunkt. Feminister anser att säkerhet kan uppnås på ett flertal olika sätt och att hotet gentemot den individuella säkerheten inte alltid kommer från andra stater. Säkerhetsbegreppet inom feminismen har utökats från att endast handla om möjligheterna till överlevnad, det vill säga skydd undan strider, till att ta hänsyn till säkerhetsfaktorer som på många olika sätt påverkar människors liv. Fokus förflyttas således från staten och dess intressen till att handla om fysisk, social och politisk säkerhet för individer (Sjoberg, 2006, s. 50-51). Feminister ifrågasätter även staten som erhållare av säkerhet och fokuserar främst på hur de ojämnligen genusförhållandena och sociala hierarkier påverkar säkerheten för individer (Tickner, 2001, s. 48). Tickner påpekar att istället för att se ett lands militära kapacitet som en säkerhet för dess invånare kan de militära

styrkorna under vissa omständigheter betraktas som ett hot gentemot vissa individers, till exempel kvinnors, säkerhet (Tickner, 2001, s. 4).

2.2.3 Stereotypiseringar

Många feministiska teoretiker menar att kvinnors erfarenheter och upplevelser av krig alltför ofta utelämnas i krigsanalyserna. En förklaring handlar om krigets karaktär och dess starka koppling till den stereotypiskt manliga maskuliniteten (Tickner, 2002, s. 57). Sociologen Stuart Hall skriver om representationer och stereotypiseringar. Hall menar att stereotypisering sker genom att både förstora och förminska vissa egenskaper hos en människa och sedan låta dessa egenskaper representera hela människan - och den kategori som människan automatiskt förpassas till. Faran med detta är att människor förminskas till att endast vara sin stereotyp, ett osynliggörande som kan användas som ett effektivt maktmedel. Exempel på stereotypiseringar är bilden av den svaga kvinnan som behöver en stark beskyddande man (Hall, 1997, s. 258). Inom militären är de stereotypa bilderna av manligt och kvinnligt påtagliga och den militära träningen handlar många gånger om att framhäva det som anses vara manligt och att förminska de egenskaper och drag som anses vara kvinnliga (Tickner, 2002, s. 57). Traditionellt sett finns det även en viss krigssyn där män ses som deltagare, krigare och beskyddare, medan kvinnor och barn är de som måste skyddas. Här framträder de stereotypiska bilderna av män och kvinnor väl där mannen ses som den starka, självupppoffrande, orädda krigaren medan kvinnan betraktas som sårbar och inkapabel till att skydda sig själv och sin familj (Höglund, 2010, s. 60). Bilden av kvinnor som ickedeltagande i krig kan dock starkt ifrågasättas då både kvinnor och barn drabbas hårt av krig. Kvinnor och barn tillhör de civila offer som i allt större utsträckning dödas i krig och som utöver det drabbas hårt av de ekonomiska, sociala och politiska följderna av krig (Tickner, 2002, s. 49-50). I dagens krig utgör även kvinnor en allt större grupp och det talas om att kvinnors närvaro i krig, antingen som kombattanter eller som upprätthållare av det dagliga livet, fått allt större betydelse (Höglund, 2010, s. 65).

2.3 Just war-teorin

Just war-teorin är lika gammal som den är använd. Trots att just war-teorin ses som en främst västerländsk och kristen teoribildning, skrev de gamla grekerna om teorin i fråga och liknande texter går även att finna i Koranen (Mingst, 2011, s. 262). Just war-teorin är av normativ karaktär, och bedömer när det är rättfärdigat att starta ett krig – *jus ad bellum*, och vad som räknas som acceptabelt beteende när kriget väl har startats – *jus in bello*. Trots att just war-teorin är gamla, är de än

idag aktuella. Det på grund av att alla stater alltid måste förhålla sig till traditionerna innan de kan agera militärt (Sjoberg, 2006, s. 7). Just war-teorin bär stor tyngd och är djupt implementerade i vårt militära tänkande. Faktum är att de regler och principer som *jus in bello* och *jus ad bellum* innehåller, är idag inskrivna i Genèvekonventionen (Byers, 2005, s.115). En av de idag främsta just war-teoretikerna är Michael Walzer. Walzer har utvecklat teorin till att på senare tid även fokusera på hur stater bör bete sig när krig är avslutade och vilket ansvar de vinnande staterna bär. Han definierar staters ansvar och vad som räknas som rätt agerande efter krigsavsluten som *jus post bellum*. Walzer benämner detta som den minst utvecklade och än så länge inte så djupt förankrade delen av just war-teorin, även om han också poängterar att den fått större betydelse på senare tid (Walzer, 2004, s. 161).

Det pågår diskussioner huruvida just war-teorin kan ses som en enhetlig teori eller om det istället är ett flertal olika perspektiv som samlats under ett namn. Dess olika fokus gör också att teorin lätt tolkas på olika sätt och att det saknas konsensus om hur den bör användas (Sjoberg, 2008, s. 2). Bland vissa forskare talas det istället om en just war-tradition där främst dess historiska betydelse poängteras och att det finns en viss samstämmighet kring hur normerna för krig och krigsföring ser ut (Mingst, 2011, s. 261).

2.3.1 Jus ad Bellum

Det finns vissa villkor, eller riktlinjer, som bör uppfyllas för att ett krig kan startas och samtidigt anses som rättfärdigat. Dessa utvecklades bland annat av olika teologer, inom både den protestantiska och katolska kyrkan. En av de första som skrev ner dessa riktlinjer var Saint Augustine, som levde på 300-talet efter Kristus. Augustine utgick ifrån kristendomens fredligare sida och menade att krig och våld ska användas främst för att försvara oskyldiga. Augustine formulerade tre villkor som samtliga befästes. Första villkoret var att krig ska ha en rättfärdig och god anledning, exempelvis för att skapa säkerhet eller fred. Andra villkoret var att kriget ska beordras av en legitim auktoritet, i denna tidsera var detta exempelvis Gud. Sista villkoret var att kriget ska ha goda intentioner, exempelvis att rädda människoliv (Höglund, 2010, s. 135).

Utöver Augustine bidrog även teologerna Thomas Aquinas och Martin Luther till dessa villkor. Aquinas bortsåg lite från den mjuka delen av kristendomen som Augustine la fram och där Augustine pekade på Gud, pekade Aquinas på människorna. Likt sin föregångare menade Aquinas att fred var den enda vinsten och det enda målet med att starta ett krig. Martin Luther höll med både Augustine och Aquinas, men hade ett större fokus på staten som under hans levnadstid blivit allt viktigare. Utöver detta hade Luther fyra tillägg till Augustines villkor. Första villkoret var att krigets för- och nackdelar måste vägas mot varandra och det måste vara proportionerliga förluster. Andra villkoret var att det måste finnas välgrundat hopp för vinst, eller att krigets mål uppfylls. Tredje villkoret var att ett

krig alltid måste vara den sista utvägen gällande det politiska problemet. Sista villkoret var att krigets mål alltid måste vara en långvarig fred.

Samtliga villkor, skrivna av både Augustine och Luther, är väletablerade inom jus ad bellum. Idag är samtliga villkor av relevans inom just war-teorin, även om det främst är Luthers bidrag som är aktuella på grund av statens betydelse inom krigsföring (Höglund, 2010, s. 138-39).

2.3.2 Jus in Bello

Oavsett hur nödvändigt eller rättfärdigt ett krig kan vara, kan ett krig aldrig rättfärdigas om det inte utförs på ett rättfärdigt sätt. Jus in bello är yngre än vad jus ad bellum är och fokuserar på hur aktörer får agera i ett krig. Vad får räknas till militära mål? Vilka får lov att attackeras och därmed möjligtvis förgöras? Det finns tre huvudsakliga villkor för jus in bello. Första villkoret handlar om våldets nödvändighet. Allt våld måste vara fullständigt nödvändigt för att kunna uppnå målet med kriget. Andra villkoret handlar om proportionalitet och menar att den vinst de militära handlingarna kan ge måste väga tyngre än den förlust i människoliv det kan föra med sig. Slutligen det tredje villkoret som på många sätt framställs som det viktigaste, nämligen civilas immunitet. Alltså får inte civila byggnader, människor eller platser vara militära mål. Det är de civilas immunitet som gör dödande inom krig legitimt (Höglund, 2010, s.147-48). I dagens krig handlar debatten ofta om att de civilas immunitet kränks eller inte skyddas tillräckligt. Detta hänger även ihop med på vilket sätt dagens krig utkämpas och svårigheten att skilja vad som är civilt och militärt (Höglund, 2004, s. 36).

2.3.3 Jus post Bellum

Michael Walzer utvecklar i sin bok *Arguing about war* den traditionella teorin från att fokusera på vilka villkor som bör uppfyllas innan och under krig till att även ta hänsyn till vad som är moraliskt rätt efter ett krig (justice-in-endings). Enligt den traditionella synen slutar ett rättfärdigt krig, alltså de krig som uppfyller villkoren för jus ad bellum och jus in bello, genom ett återställande av det tillstånd som rådde innan kriget bröt ut. Walzer menar dock att den typen av krig som förs idag ställer nya krav på vad som kan anses som rätt handlande även efter att kriget avslutats (Walzer, 2004, s.15). Walzer diskuterar vilket ansvar de krigande staterna bär för att minska krigets mer långsiktiga konsekvenser för den civila befolkningen. I detta presenteras en förändrad syn på krigets effekter och vad ett återupprättande efter ett krig egentligen innebär (Walzer, 2004, s.18). Sammanfattningsvis innebär kraven på jus post bellum att rättvisa skipas efter kriget vilket betyder att de som gjort sig skyldiga till lagöverträdelser straffas medan ansträngningar görs för att underlätta övergång från krig till fred för de civila (Hyde-Price, 2004, s. 116).

3 Metod

I följande stycke kommer vi att motivera val av metod och fall samt diskutera för- och nackdelar kring dessa val. Motivering och problematisering av metod- och materialval görs främst för att belysa vissa svårigheter men även för att understryka vår medvetenhet kring de val som gjorts. På så sätt kommer syftet med studien och varför den bär den karaktär den gör att förtydligas. Slutledningsvis för vi en diskussion kring det material vi valt att använda oss av.

3.1 Val av metod

Vi har valt att genomföra en kvalitativ fallstudie med både teoretiska och empiriska ansatser. Fallet som studeras är kriget i Afghanistan och huruvida dess syfte är rättfärdigat eller inte granskas utifrån två teorier – just war-teorin och feminism. Studien har en förklarande ambition, då vår önskan inte enbart är att beskriva de olika teoriernas syn på möjligheterna att rättfärdiga kriget i Afghanistan, utan även att förklara hur tillförandet av ett feministiskt synsätt kan utmana just war-teorin. Tillämpningen av dessa teorier gör att studien blir av teorikonsumerande karaktär.

3.2 Problematisering kring metodval

Att välja en metod att tillämpa på en forskaruppgift är en lång process som kräver många beslut. Varje beslut behöver utvärderas och granskas tills vi som forskare kan känna oss bekväma med de beslut som i många avseenden kommer forma och styra resten av vårt arbete. Nyckeln till metodframgången ligger ofta i ett återkommande och kritiskt problematiserande.

Att välja att göra en fallstudie är lika laddat som det är intetsägande. Vissa forskare menar att det är lika utmanande som det är givande (Yin, 2009, s. 3). Andra forskare saknar förtroende för metoden och menar att studier generellt sätt kräver ett jämförande moment och att studier utan det momentet är ovetenskapliga i sin brist på generaliseringsmöjligheter (Esaiasson mfl., 2012, s. 109). För vår del överväger metodens fördelar dess nackdelar. Genom att titta på hur sedan länge befästa teorier används generellt och sedan titta på hur de används idag – ger det oss möjligheter att kunna generalisera kring teorianvändandet, även om vår studie

saknar ett specifikt jämförandemoment. Fallet som vi kommer använda oss av är kriget i Afghanistan 2001, men vår generaliseringsmöjlighet ligger i utmanandet av de rättfärdigande aspekterna i våra teorier.

3.3 Kvalitativ studie

Vilken metod en forskare väljer, beror helt på vilken fråga som forskaren ställer. Olika målsättningar ger olika förutsättningar. Kvalitativ forskning letar efter ett fenomenens egenskaper, medan kvantitativ forskning letar efter egenskapernas mängd och frekvens. Där kvalitativ forskning vill ha innehåll och mening, vill kvantitativ forskning ha antal och förekomst (Widerberg, 2002, s. 15). Vi har valt att göra en kvalitativ studie av dessa specifika anledningar. Vi vill undersöka *vad* som förändras om vi tillför ett nytt perspektiv på en redan befäst teori. När en forskare letar efter förklaringar istället för siffror, ger detta automatiskt en viss problematik. Objektivitet, reliabilitet och validitet är samtliga företeelser som en forskare måste ställas inför. Objektivitet – att forskaren inte låter egna värderingar påverka forskningsresultatet. Reliabilitet – att upprepade mätningar ska ge samma resultat. Validitet – att forskaren verkligen mäter det den ska göra. För det säger nästan sig självt, att om en forskares uppgift är att räkna hur ofta någonting händer, är det lättare att ställa sig objektivt inför uppgiften än om forskarens uppgift är att förklara *varför* någonting sker. Det är även förhållandevis lättare att återgå till ett kvantitativt forskningsproblem och räkna om. Därför är det otroligt viktigt att forskaren anstränger sig för att försöka förhålla sig objektiv och för att hela tiden reflektera över sina val, både de medvetna och de omedvetna. Det blir extra viktigt för den kvalitativa forskaren att hela tiden argumentera för sina slutsatser och värderingar, allt för att kunna försäkra mottagaren om sin trovärdighet (Widerberg, 2002, s. 18).

3.4 Fallstudie

Genom att samla in, bearbeta och analysera en mängd data syftar fallstudier inom forskningen till att öka den samlade kunskapen om samhällsliga företeelser och att förstå komplicerade samband. Målet är således inte endast att beskriva ett särskilt fenomen utan även att förstå relationen mellan olika variabler. Judith Bell skriver att fallstudier som metod har en fördel då vissa samband visar sig tydligast genom att endast studera en enskild händelse eller ett enskilt fall. Fallstudiemetodens stora fördel blir således att forskaren får möjlighet att koncentrera sig på en särskild företeelse och därmed lättare upptäcker faktorer

som troligtvis skulle förbli dolda i andra typer av undersökningar men som ändå påverkar företeelsen i fråga (Bell, 2000, s. 16). Styrkan i att använda fallstudie som metod och det som även gör det till en välanvänd metod bland forskare är även dess möjlighet att ge en helhetsbild av en viss händelse eller av en viss situation. Sambandet och relationer tydliggörs vilket resulterar i att läsaren lättare får en tredimensionell bild av fenomenet som undersöks (Bell, 2000, s. 17).

Robert Yin skriver i inledningen till sin bok *Fallstudier: design och genomförande* att de studier som innehåller forskningsfrågor med tydligt ”hur” eller ”varför” särskilt gynnas av en fallstudie som metodologiskt val. Inom ramen för en fallstudie går det att betona skeenden som ligger utanför forskarens kontroll och istället belysa på vilket sätt de uppstår inom sociala sammanhang (Yin, 2007, s.17). En annan anledning till att fallstudier lämpar sig bra för studier med just den här typen av frågeställningar beror på att dessa studier ofta är av förklarande karaktär. Forskningsfrågans formulering indikerar att det finns operationella samband som behöver följas under en längre tid, istället för frekvenser eller förekomster som istället studeras bäst genom en kvantitativ undersökning (Yin, 2007, s. 23).

Fallstudier kan enligt Yin utformas på två sätt, närmare bestämt utifrån en enfalls- eller flerfallsdesign. Yin skriver vidare att ett enskilt fall lämpar sig särskilt väl för att bekräfta eller ifrågasätta en särskild teori, vilket även delvis stämmer med det vi syftar till i vår uppsats (Yin, 2007, s. 61). Vi har därför valt att använda oss av en enfallsstudie där kriget i Afghanistan blir det fall som vi använder oss av. Vår enfallsstudie representeras således av ett typiskt fall som undersöks och besvaras utifrån våra teoretiska- och empiriska frågeställningar. Kriget i Afghanistan kan betraktas som ett typiskt eller representativt fall då det är tydligt hur de olika teorierna betraktar dess syfte och huruvida de bedömer det som rättfärdigande eller inte. Att detta är en diskussion som föregått många krig och väpnade konflikter är något vi är medvetna om och således blir vårt fall varken en sällsynt eller unik företeelse. Att använda kriget i Afghanistan som typiskt fall lämpade sig även väl då vi valde att se på hur Bush-administrationen hänvisat till kvinnornas situation för att rättfärdiga kriget och då det finns stort material som visar på hur de gjorde detta. Användandet av typiska eller representativa fall i en enfallsstudie görs främst för att utifrån dessa fall kunna dra lärdomar om en liknande eller genomsnittlig situation (Yin, 2007, s. 62). begreppet.

3.4.1 Problematisering kring fallstudier

Som med alla metoder finns det problematiska element och så även med fallstudier. Vi nämnde det lite kort i texten ovan och här tänker vi lyfta upp två av dessa problem. Det första problemet vi kommer att behandla är fallstudiens brist på generaliseringsmöjligheter. Eller med andra ord, fallstudiens externa validitet. Detta är kritik som ofta tas upp i samband med fallstudier. Peter Esaiasson med flera skriver i *Metodpraktikan* att grundbulten i deras resonemang är att det endast

är möjligt att dra slutsatser om orsak och verkan genom jämförelser. De menar att jämförelser kan vi endast få genom att jämföra minst två analysenheter (Esaiasson mfl., 2012, s.109). Övriga svårigheter med fallstudier är en följd av tidigare kritik. Ofta menar kritiker att det är omöjligt att isolera enstaka händelser och fall och att forskaren då aldrig kan exkludera utomstående faktorer. Detta gör att eventuella resultat inte kan appliceras på andra fall och som i sin tur betyder att forskningsresultatet inte är av generaliserande natur. Varje fall är unikt och i detta fall menar Esaiasson med flera att det är problematiskt. Således spelar det ingen roll hur djupt i fallet forskaren dyker, då det saknar en jämförande aspekt som kan sälla bort övriga faktorer. Kort sagt, fallstudier lider brist på extern validitet (Esaiasson m.fl., 2012 s. 154-155). Detta är däremot någonting som en kan ha olika åsikter om. Vi upplever, som beskrivet i tidigare metodstycke, att fördelarna överväger nackdelarna och att i vårt fall är fallstudier det mest naturliga valet att göra.

Vårt andra problem, som egentligen är ett allmänt problem som kan appliceras på alla metoder gäller intersubjektivitet. Intersubjektivitet ger en forskaroberoende undersökning, det vill säga att andra forskaren ska med samma material och metod kunna komma fram till samma resultat som den första forskaren. En hög intersubjektivitet når en forskare genom att ställa sig så objektiv inför sin undersökning som möjligt, samt genom att hela tiden värdera och reflektera kring sina forskarbeslut – att alltid upprätthålla en forskarettisk inställning till sitt arbete (Esaiasson mfl., 2012, s. 25).

3.4.2 Motivering av fall

Valet av fall har gjorts med hänsyn till att kriget i Afghanistan förklarades i samband med det USA-ledda kriget mot terrorismen samt att detta specifika fall på ett intressant sätt visar svårigheten i att starta krig mot kriminella grupper och organisationer (Rashid, 2008, s. 44). Terrorismen är i sig ingen aktiv part i konflikten och attackerna mot World Trade Center utfördes inte av en stat, utan av individer som agerade utifrån intressen som de delar med andra individer inom samma nätverk (Höglund, 2010, s. 38-39).

Problematiken och de delade meningarna om möjligheterna till rättfärdigande visar sig främst i Bush-administration önskan att straffa de skyldiga genom militära aktioner trots svårigheten att applicera rådande krigsnormer och lagar på detta specifika fall (Höglund, 2010, s. 35-36). Diskussionerna om krigets rättfärdigande syfte och olika teoretikers skilda åsikter gör kriget i Afghanistan till ett intressant fall att studera.

Kriget fick stora konsekvenser för såväl människorna i regionen som direkt drabbades av kriget, som för alla de som på ett eller annat sätt deltagit i de militära operationerna. Krigets konsekvenser har även återspeglats inom den internationella politiken och de politiska debatterna (Sjöberg, 2008, s.10-11). Detta gör kriget till ett aktuellt och intressant fall att studera, samtidigt som frågan om vad som rättfärdigar krig ständigt är aktuell och väcker debatt. Då vi ville

applicera ett feministiskt perspektiv på just war-teorin lämpade sig kriget i Afghanistan väldigt bra, främst då landets kvinnesituation belystes i krigsretoriken från USA:s sida.

3.5 Material

Det material som vi kommer att använda i vår analysdel består av en skrivelse och ett tal. Skrivelsen i fråga, *What We're Fighting For: A Letter from America*, skrevs i februari 2002 och cirkulerade runt olika universitet i USA med uppmaningen att signera det och därmed stödja USA i kriget mot terrorismen. Flertalet kända forskare och statsvetare skrev under, vilket gjorde skrivelsen omtalad och omdebatterad. Budskapet i denna skrivelse var kortfattat att USA har en rätt och en skyldighet att slå tillbaka mot terroristerna och återställa världsordningen.

Vårt andra huvudsakliga analysmaterial är ett tal som hölls av president George W. Bush den 20 september 2001 till USA:s kongress. Där beskrev han bland annat hur situationen i Afghanistan såg ut vid tillfället och tryckte framförallt på hur kvinnornas situation i landet var. Talet hölls redan nio dagar efter terrorattentatet men Bush-administrationen hade redan vid detta tillfälle klart för sig hur USA skulle slå tillbaka och kämpa för att återta sin, och alla andras, frihet.

4 Analys

I denna del kommer vi först att resonera och argumentera kring just war-teorin genom ett feministiskt perspektiv. Vi kommer att lyfta fram eventuella svagheter i just war-teorin och se vad som händer om vi kompletterar med feministisk teori för att således kunna besvara vår teoretiska frågeställning. Sedan tänker vi applicera båda teorierna på vårt fall, kriget mot Afghanistan, för att kunna besvara vår empiriska fråga.

4.1 Teoretisk analys

Vi har valt att se hur ett implementering av ett feministiskt perspektiv kan komma att påverka den traditionella synen på rättfärdigande av krig och mer specifikt kriget mot terrorismen. Om det behövs en sådan förändring eller inte finns det olika åsikter om och vår uppgift har heller inte varit att bedöma detta. För att förstå hur feminismen kan påverka normerna kring rättfärdigande av krig anser vi dock att vi behöver presentera en del av den kritik som riktar sig gentemot just war-teorin för att på så sätt visa vad ett feministiskt perspektiv kan tillföra. Viss kritik mot just war-teorin handlar även om att den ej fokuserar på en del aspekter som däremot feminismen behandlar mer ingående. På så sätt kan feminismen komplettera just war-teorin och tillföra nya perspektiv.

4.1.1 Just war-teorin och feminism

Just war-teorin är, som beskrivet tidigare, en gammal teori vars grundtankar sträcker sig flera århundraden tillbaka i tiden. Trots att teorin genom åren genomgått viss modifiering kan även dagens utformning av teorin anses som delvis förlegad, då den i första hand behandlar staters roll i militära konflikter. Som vi tidigare nämnt har krigsföringen på senare år förändrats. Både krigets syften, metoder och med vilka medel de utkämpas skiljer sig från den traditionella krigsföringen. Gränsen mellan civilt och militärt är idag inte lika tydlig som tidigare, vilket har bidragit till att traditionella krigsteorier har svårt att förklara dagens väpnade konflikter. Dagens konflikter har även lett till nya problem som försämrade individuell säkerhet och vissa kritiker menar att för att just war-teorin ska behålla sin relevans krävs det en viss justering eller omformulering (Sjöberg, 2008, s. 2).

4.1.2 Civilas immunitet och militärt aktörskap

Kriget mot terrorismen skiljer sig från klassiskt mellanstatliga krig i fråga om aktörskap. Eftersom det inte var en stat som attackerade USA den elfte september, men då USA ändå var fast beslutsam att svara militärt (Höglund, 2004, s. 37), är frågan vem USA egentligen hade rätt att attackera?

Som vi skrev i denna uppsats teoridel, är de civilas rättighet att ställa sig utanför krig en av de viktigaste principerna inom just war-teorin (Höglund, 2010, s.147-48). Krig ska alltså alltid föras på ett sätt som i längsta möjliga mån skonar civila mål, om kriget i fråga skall räknas som ett rättfärdigt krig. Kvällen den elfte september, samma kväll som terrorattentaten skett, höll USA:s dåvarande president George W. Bush ett tal till nationen. I detta tal talade president Bush om vad som hänt, samt hur USA som nation skulle besvara attacken. Där sa Bush bland annat:

“We will make no distinction between the terrorists
who committed these acts and those who harbor them.”
(September 11 News, a)

Att inte göra någon distinktion mellan de som anses vara terrorister och de som bidrar med en tillflyktsort betyder i all egentlig mening att de civila inte kan räkna med att stå utanför ett eventuellt krig. Problematiken här ligger i att USA inte menade att starta ett krig mot en annan stat, utan mot en grupp terrorister. Att urskilja vilka som är deras fiende och vilka som är civila är ett riskfyllt spel med oskyldigas liv. Här kan vi finna brister i just war-teorin. Den utgår i stort från mellanstatliga krig och brister i det individuella perspektiv som feminismen så starkt talar för. Risken för att det kan förekomma civila offer kräver en mer individbaserad just war-teori som krigsstartande stater kan förhålla sig till. Resultatet av att implementera ett feministiskt perspektiv inom ramen för traditionell krigsteori blir således att krig som i stor utsträckning drabbar individer, som det inte finns något egentligt syfte att kriga emot, inte längre kan ses som rättfärdigade. I och med detta utmanas de tidigare kriterierna för just war-teorins sätt att se på när inledandet av ett krig kan anses som rättfärdigat (*jus ad bellum*). Även om krigets syfte i sig ses som berättigande bör krig alltså aldrig inledas om det inte i huvudsak kan utkämpas gentemot de som är skyldiga till att kriget ses som en nödvändighet.

4.1.3 Stereotypiseringar och marginaliserade grupper

Stereotypiseringar har alltid funnits och finns än idag, vilket är problematiskt av flera orsaker. Exempelvis är bilden av mannen som den rättfärdigade krigaren och bilden av den hjälplösa kvinnan som måste räddas, båda två stereotyper som vi möter dagligen. En risk med stereotypiserande bilder är att individen försvinner och kvar finns endast ett antal karaktärsdrag som förpassas till en specifik grupp. Dessa grupper kan sedan marginaliseras, det vill säga att dessa grupper förbises

och lämnas utan någon direkt makt att påverka i politiska frågor. Som tidigare nämnt läggs feminister stor vikt vid att betona marginaliserade gruppers intressen och att tala för de som har litet inflytande över den internationella politiken (Tickner, 2001, s. 28-29). Feminister betonar även att krig påverkar betydligt fler än endast de stridande parterna och att det därför är viktigt att ta deras behov i beaktande (Sjöberg, 2008, s. 4).

Många feministiska teoretiker menar, som vi redan nämnt ovan, att kvinnors och marginaliserande gruppers erfarenheter ofta utelämnas när kriget och dess konsekvenser analyseras (Tickner, 2002, s. 57). Genom att se krigens konsekvenser ur ett bredare perspektiv och inkludera faktorer som försämrad individuell säkerhet, ökad arbetslöshet, skador på infrastrukturen och försämrad sjukvård ges en tydligare bild av hur krig faktiskt påverkar den civila befolkningen. Särskilt upplevelser hos de grupper som normalt sett hamnar utanför den politiska debatten bör betonas enligt feminister. Ett feministiskt synsätt och dess mer omfattande syn på krigets konsekvenser kan även bidra till att krigets effekter beräknas på ett annat sätt än tidigare. Förutom de omedelbara effekterna skulle även de mer långsiktiga konsekvenserna tas i beaktas och således är det möjligt avvägningen mellan krigets för- och nackdelar förändras (Sjöberg, 2008, s. 7-8).

4.2 Empirisk analys

I följande stycke kommer vi att använda de kunskaper vi tillgodogjort oss i den teoretiska analysdelen och applicera dessa lärdomar på det empiriska material vi presenterade tidigare. Syftet med detta är att konkretisera effekterna av ett feministiska tankesätt inom ramen för just war-teori.

I vår tidigare analysdel blir slutsatsen att tillförandet av ett feministiskt perspektiv skulle påverka just war-teorin på flera sätt. Utifrån ett feministiskt perspektiv går det att ifrågasätta teorins relevans och huruvida de aktuella kriterierna faktiskt är de som bäst avgör om krig bör betraktas som rättfärdigade eller inte. Det går dock inte att hävda att just war-teorin helt saknar betydelse och de kriterier som framförs av just war-teorin utgör än idag normen, trots de nya typerna av krig och konflikter och de nya aktörerna.

4.2.1 What We're Fighting For: A Letter from America

Ett tydligt exempel på just war-teorins relevans visar sig i krigsretoriken angående kriget i Afghanistan. Olika teoretikers, forskares och sakkunnigas ställningstagande för eller emot kriget debatterades i huvudsak utifrån frågan om dess syfte kunde betraktas som rättfärdigat eller ej (Sjöberg, 2008, s.10-11). Debatterna blev således moraliska diskussioner om vad som kunde betraktas som

rättvisa efter den typen av aggression som USA utsatts för. Just war-teorins aktualitet i kriget mot terrorismen och mer specifikt i kriget mot Afghanistan framträder bland annat tydligt i skriften *What We're Fighting For: A Letter from America*. Texten var en uppmaning att stödja kriget mot terrorismen och signerades av ett flertal kända amerikanska akademiker och forskare (Aggestam, 2004, s. 9-10). I skriften presenteras flera av de grundläggande just war-principerna samt varför, utifrån ett just war-perspektiv, kriget i Afghanistan kan ses som berättigat. Det förtydligas att krig endast kan rättfärdigas då en legitim auktoritet initierar det utifrån ett syfte om självförsvar. Det betonas även att krig i första hand ska verka för att skydda den civila befolkningen från skador som kan tillfogas dem och att militära aktioner endast får riktas mot de stridande parterna. Det finns dock en problematik med dessa kriterier som delvis beskrivs i citatet nedan.

“Although in some circumstances, and within strict limits, it can be morally justifiable to undertake military actions that may result in the unintended but foreseeable death or injury of some noncombatants, it is not morally acceptable to make the killing of noncombatants the operational objective of a military action.” (Institute for American values, 2002)

Även om de militära attackerna inte riktas direkt mot den civila befolkningen går det att diskutera svårigheten med att avgöra vad som i dagens krig kan räknas som civila respektive militära mål, samt hur möjligheterna att skydda de civila ser ut. Diskussion om feminismens syn på konsekvenserna av krig går även att applicera på kriget i Afghanistan. Där betonas inte bara de direkta konsekvenserna av krig utan även hur kriget påverkar förhållandena i landet för en lång tid framöver. Med formuleringen att skada inte skall tillfogas de civila, går det att ifrågasätta huruvida krig och dess långvariga följder inte alltid till en viss grad drabbar civila och det civila samhället.

Det går även att ifrågasätta om kriget verkligen fördes mot de som USA i enlighet med en feministisk omformulering av just war-teorin hade skäl att verkliga kriga emot. I fallet med kriget mot terrorismen var de skyldiga till terrorattacken män som dog i samband med dessa händelser. De var en del i det islamistiska nätverket al-Qaida som ses som ett världsomspännande organisation med verksamheter och grenar i en stor mängd länder världen över. Afghanistan blev ett mål då Taliban-regimen som styrde landet inte ville samarbeta på de grunder som USA krävde (Höglund, 2010, s. 37). Kriget riktades alltså mot ett land som hade god relation med deras verkliga fiende, precis som ett flertal andra länder (Rashid, 2008, s.39). Just war-teoretikerna fann, som vi såg i materialet, goda skäl att inleda kriget i Afghanistan. Skälen grundades främst utifrån de klassiska tankar om vad som rättfärdigar krig eller inte. Om vi däremot tillämpar ett feministiskt perspektiv begränsas möjligheterna att rättfärdiga kriget. Som vi redogjorde i den teoretiska analysdelen leder tillämpningen av ett feministiskt perspektiv att krig som drabbar individer som det inte finns något rättsskäligt syfte att kriga mot aldrig kan ses som rättfärdigat.

Sammanfattningsvis kan vi se att gränsen för vad som är civilt och vad som är militärt är svårare att urskilja i dagens konflikter och nästan helt har suddats ut i kriget mot terrorismen. Det gör att ett rättfärdigande blir problematiskt, speciellt då den viktigaste punkten i just war-teorin är att civilas beskyddande är det enda som legitimerar ett militärt dödande (Höglund, 2010, s. 148). För att förtydliga vad vi menar kommer vi nu att undersöka hur Bush-administrationen använde kvinnorna i Afghanistan i sin krigsretorik.

4.2.2 President George W. Bushs tal den 20 september 2001

Nio dagar efter terrorattentaten mot USA höll president Bush ett tal till det amerikanska kongressen. I talet förklarade Bush hur viktigt det är att det amerikanska folket står samman och framförallt, slår tillbaka (September 11 News, b). Vi kan här se den problematik som ett rättfärdigande av ett krig mot en icke-statlig aktör kan medföra då president Bush, utöver att hänvisa till rätten om självförsvar, även hänvisade till kvinnors situation i Afghanistan som ett skäl för att rättfärdiga kriget. Detta trots att FN:s säkerhetsråd redan dagen efter attackerna godkände en resolution som fastslog att attackerna utgjorde ett hot för den internationella säkerheten och som därmed erkände USA:s rätt att försvara sig (Höglund, 2010, s. 47). Vad som i detta är anmärkningsvärt är att trots stöd från FN:s säkerhetsråd förde USA en typ av krigspropaganda där kvinnornas situation i Afghanistan lyftes fram som ännu en anledning till att gå i krig (Höglund, 2010, s. 97). Exempel taget från talet i fråga:

“Afghanistan's people have been brutalized, many are starving and many have fled. Women are not allowed to attend school.” (September 11 News, b)

Om vi ponerar att det huvudsakliga målet för USA vid denna tidpunkt var att gå ut i ett krig som av omvärlden skulle betraktas som rättfärdigt fanns det goda skäl till deras agerande. Som vi nämnt i teoridelen av denna uppsats var den första nerskrivna just war-principen att krig bara kan rättfärdigas om det startas för att rädda oskyldiga. Att använda kvinnor som krigspropaganda är inte ovanligt, men här är det paradoxalt. Detta för att det faktum att ange kvinnorna i Afghanistan som en anledning att kriga, samtidigt som de bombar civila mål, är motsägelsefullt. Här har de använt traditionell just war-teorin kombination med stereotypiserande bilder av kvinnan som det oskyldiga offret och applicerat detta på en ny krigsform. Att hänvisa till civilas lidande fungerar bara när gränsen mellan civila och soldater upprätthålls genom hela krigsprocessen. Vad som är viktigt är att lyfta fram feminismens tankar kring de mer långtgående effekterna av krig. Vilka kan demonstreras tydligt i detta fall, för genom att attackera en stat militärt kommer detta oundvikligen att bidra med en försämrad situation för samtliga civila i denna stat.

5 Slutsats

Syftet med vår uppsats har varit att undersöka dels på vilket sätt ett feministiskt perspektiv kan påverka just war-teorins syn på vad som utgör ett rättfärdigt krig och dels att öka förståelsen om hur Bush-administrationen använde kvinnornas situation i Afghanistan för att motivera de militära operationerna i landet. Vi har analyserat vårt fall Afghanistan utifrån våra valda teorier, just war och feminism och ur både ett teoretiskt och ett empiriskt perspektiv. Det empiriska exemplet har främst verkat för att förtydliga och konkretisera de valda teoriernas betydelse inom den internationella politiken. Vi har belyst just war-teorins relevans genom att förtydliga hur stater idag förhåller sig till dess principer och hur de normer som formats utifrån just war-teorin länge betraktats som allmängiltiga. Det feministiska perspektivet har vi tillfört för att åstadkomma ett ifrågasättande av just war-teorins aktualitet och dess möjligheter att tillämpa rådande kriterier på de nya typerna av konflikter och krig. Vi har även beskrivit hur den här typen av krig och konflikter växt fram samt de svårigheter som finns gällande krig gentemot icke-statliga aktörer. Dagens krig och konflikter har lett till att gränsdragningen mellan civilt och militärt försvårats och de metoder som används syftar inte längre till att göra en tydlig avgränsning.

Vår första fråga, *hur ett feministiskt perspektiv kan förändra och utveckla teorierna kring rättfärdigande av kriget mot terrorismen*, grundar sig i de nya krigens förändrade syften och metoder. Till skillnad mot just war-teorin betonar det feministiska tankesättet vikten av ett individuellt fokus, särskilt i tider då krig inte enbart utkämpas mellan stater utan då mängden nya aktörer gjort entré på den internationella arenan. Genom att sätta individen och dess behov i centrum går det att se till de mer långvariga konsekvenserna av krig och på så sätt få en helhetsbild av hur krig påverkar enskilda individer. Feminister lägger även stor vikt vid att betona hur vissa grupper inom den internationella politiken marginaliserats och att deras upplevelser av krig osynliggjorts. Utifrån vår analys går det även att dra slutsatsen att de stereotypa bilderna av manligt och kvinnligt bidragit till att vissa individers upplevelser av krig inte värderats lika högt som andras. Genom att fokusera på individen och prioritera den individuella säkerheten skulle tillförandet av ett feministiskt perspektiv inte bara leda till att vissa kriterier inom just war-teorin tvingas att omtolkas, det skulle även leda till att möjligheterna att rättfärdiga vissa krig och konflikter förändrades.

Vår andra fråga var av empirisk karaktär, där vi tittade på vårt fall genom ett tal och en skrift. Vi frågade oss *hur USA använde sig av kvinnornas situation för att rättfärdiga kriget mot Afghanistan*. Här kunde vi se tydliga indikationer på att USA i all egentlig mening ansåg sig ha rätt att starta ett krig. I skriften kunde vi se att ett stort antal amerikanska forskare och statsvetare gått i god och talade för ett krig mot terrorismen. Problematiken vi stötte på här var av samma karaktär som

den i den teoretiska frågan. Nämligen den bristande gränsdragningen mellan de civila och de militära. I president Bushs tal såg vi hur Bush lyfte fram kvinnofrågan i Afghanistan som ännu en anledning att starta ett krig, utan att för den delen problematisera kring utförandet av denna handling. Det Bush gjorde var att utgå från en stereotypiserad bild av kvinnan och civilbefolkningen för att uppmärksamma deras behov av en räddare. Problemet i det här fallet är att genom att attackera Afghanistan utgjorde USA snarare ett säkerhetshot än en räddande styrka.

Sammanfattningsvis kan vi här säga att just war-teorin utifrån ett feministiskt perspektiv kräver en omformulering för att kunna appliceras på nya krig och nya aktörer. Således kan vi ännu mer bestämt säga att – nej, allt är inte tillåtet i krig och kärlek. Moraliska aspekter finns alltid och är alltid föränderliga. Därför bör även teorier som baseras utifrån moraliska bedömningar förändras med dem.

6 Referenser

- Aggestam, Karin (red.) (2004). *(O)rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur
- Bell, Judith (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Byers, Michael (2005). *War law: understanding international law and armed conflicts*. New York, N.Y.: Grove Press
- Connell, Raewyn (1995). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos
- Esaiasson, Peter (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik
- Hall, Stuart (red.) (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage
- Hirdman, Yvonne (2004). "Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning", i Carlsson Wetterberg, Christina & Jansdotter, Anna (red.) *Genushistoria: en historiografisk exposé*. Lund: Studentlitteratur
- Hyde-Price, Adrian, (2004). "Rättfärdigande av amerikansk krigföring" i Aggestam, Karin (red.) *(O)rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur, s. 115-138
- Höglund, Anna T. (2004). "Teologi, genus och rättfärdiga krig", i Aggestam, Karin (red.) *(O)rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur, s. 25-48
- Höglund, Anna T. (2010). *Gender and the war on terrorism: the justification of war in a post-9/11 perspective*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
- Institute for American Values, (2002). *What We're Fighting For: A Letter from America* [Elektronisk]: <http://www.americanvalues.org/html/wwff.html>, hämtad [2012-05-10]
- Lindholm Schulz, Helena, (2004). "Den nya tidens krig och rättfärdigandets diskurser" i Aggestam, Karin (red.) *(O)rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur, s.95-114

- Mingst, Karen A. & Arreguín-Toft, Ivan M. (2011). *Essentials of international relations*. 5th ed. New York [etc.]: W. W. Norton & Co.
- Rashid, Ahmed (2008). *Vägen mot kaos: USA:s politiska haveri i Afghanistan, Pakistan och Centralasien*. Stockholm: Svenska Afghanistankommittén
- September 11 News, a, Hemsida, [Elektronisk]:
<http://www.september11news.com/PresidentBush.htm>, hämtad [2012-05-04]
- September 11 News, b, Hemsida, [Elektronisk]:
<http://www.september11news.com/PresidentBushSpeech.htm>, hämtad [2012-05-03]
- Sjoberg, Laura (2006). *Gender, justice, and the wars in Iraq: a feminist reformulation of just war theory*. Lanham, Md: Lexington Books
- Sjoberg, Laura (2008). "Why Just War Needs Feminism Now More Than Ever", *International Politics*, vol. 45, nr. 1, s. 1-18. [Elektronisk]:
<http://www.palgrave-journals.com/ip/journal/v45/n1/abs/8800216a.html>,
 hämtad [2012-05-05]
- Tickner, J. Ann (2001). *Gendering world politics: issues and approaches in the post-Cold War era*. New York: Columbia University Press
- Tickner, Ann J. (2002). "Feminist Perspectives on 9/11", *International Studies Perspectives*, vol. 3, nr. 3, s. 333-350. [Elektronisk]:
http://people.reed.edu/~ahm/Courses/Reed-POL-240-2012-S1_IP/Syllabus/EReadings/07.3/07.3.Tickner2002Feminist.pdf, hämtad [2012, 05-01]
- Walzer, Michael (1977). *Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations*. New York: Basic books
- Walzer, Michael (2004). *Arguing about war*. New Haven [Ct.]: Yale University Press
- Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur
- Yin, Robert K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Yin, Robert K. (2009). *Case study research: design and methods*. 4. ed. London: SAGE

Young, Iris Marion (2009). *Globala utmaningar: - krig, självbestämmande och global rättvisa.* Hägersten: Tankekraft